

вими, конкурентними соціальними відносинами, то поступово прийшло розуміння того, що не людина існує для речі, а речовинний світ має створювати життєвий простір для прояву сутнісних сил людини.

Дизайн набуває не вузько змістовного значення як промислове проектування, а як всеохоплююча діяльність як у сфері матеріальної, так і духовної культури. Сьогодні дизайн-центр не займається проектуванням обладнання, товарів чи транспортних засобів. Центр виконує стратегічне завдання – розроблення засад проектної культури, вироблення рекомендацій, методик щодо її розвитку. Проектна культура – це цілісний соціально-культурний вимір науково-технічного прогресу, що переломлює його мету і досягнення з позицій фактору людини.

Дизайн як художнє проектування предметного середовища – це не тільки створення світу речей, наділеного певними функціональними і естетичними властивостями, але й «проектування», формування людини, яка буде користуватися цими речами, жити у світі цих речей. У цьому проявляється соціально-культурна функція дизайну в структурі духовної культури інформаційного суспільства.

Висновки

Дизайн як художнє проектування предметного світу людини інформаційної доби цілеспрямовано творить цей світ на засадах діалектичної єдності красивого і корисного. В умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій поглиблюються процеси відчуження людини від продуктів її праці, і, що викликає особливе хвилювання, від інших людей. І

як відлуння цих процесів – деформація духовної культури й естетичної сфери як її складової. Перевірені часом художні засоби до інформаційної доби нездатні гармонізувати естетичну сферу культури. Як дітище інформаційної доби, дизайн сміливо і впевнено приймає естафету від своїх попередників. Дизайн проектує предметний світ сучасної людини як світ культури саме сучасного інформаційного суспільства. Історія розвитку дизайну, виникнення і рух нових його різновидів засвідчує, що він дійсно стає безпосереднім і дієвим засобом ствердження соціального самопочуття сучасної людини.

«Життєстверджуючий пафос нової форми творчості перетворив дизайн найзатребуваніший, найрозповсюдженіший і найвпливовіший із мистецтв», – стверджують автори словника-довідника з дизайну. При цьому зауважують, що «час повномасштабної оцінки дизайну як сфери художньої творчості ще не прийшов – занадто малий термін його існування» [2, с.11].

Список літератури

1. Даниленко В.Я. Дизайн. / В.Я.Даниленко. – Харків: Вид-во ХДАДМ, 2004.- 320 с.
2. Дизайн. Иллюстрированный словарь-справочник. – М.: Архитектура – С, 2004.- 288 с.
3. Кримський С. Заклики духовності XXI століття. / С.Кримський. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 32 с.
4. Мізіна Л.Б. Історична інтерпретація історії мистецтва: сучасне бачення. / Л.Б.Мізіна. – Луганськ: Вид-во СНУ ім.В.Дала, 2006. – 200 с.
5. Разговор Дугласа Гордона и Ганса-Ульриха Обриста. //Terraincognita. – 1998.- № 7.- С. 22-25.

Л.И.Мокляк

ДИЗАЙН В СИСТЕМЕ ВИДОВ ИСКУССТВА КУЛЬТУРЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

В статье анализируется эстетическая природа дизайнера как явления духовной культуры и вида искусства информационного общества.

Ключевые слова: духовность, эстетическое, эстетическая деятельность, дизайн, культура, искусство, вид искусства.

L. Mokliak

DESIGN IN THE SYSTEM OF ART FORMS OF INFORMATION SOCIETY CULTURE

Aesthetic nature of design as a spiritual culture phenomenon and an art form of information society is analyzed in the article.

Key words: spirituality, aesthetic, aesthetic activity, design, culture, art, art form.

УДК 34:316.347:94.355(477) «14/17»

О.О. Штепа

ПРАВОВА МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ ДОБИ КОЗАЦТВА ЯК ЧИННИК ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Анотація. У статті розкриваються особливості формування правової ментальності населення Гетьманщини і її роль у розбудові Козацької держави, відслідковується її генеза та історичні й соціокультурні умови формування.

Ключові слова: козацтво, державотворення, правова ментальність, соціум, гетьман, правосвідомість, Конституція Пилипа Орлика.

Вступ

Характер та лад людського мислення, що реалізується на рівні свідомості, але базується на структурних рівнях сфери підсвідомого, що включають у себе архетипи як окремої особистості, так і людського досвіду етносу загалом, утворює такий феномен, як ментальність. Це – соціалізовані, але мало усвідомлені правила, традиції, мовні стереотипи, елементи світогляду. Різновидом

ментальності як соціального феномену є правова ментальність, що формується під впливом права, правових звичаїв, принципів, і являє собою ті відповідні правові стереотипи, які є тим сильнішими, чим більш засвоєними є цінності певного суспільства, його прошарків, окремих спільнот. В усі історичні періоди правова ментальність українського етносу відігравала як конструктивну, так і деструктивну роль у процесі розбудови

національної держави. Особливо гостро ця залежність проявилась в епоху козацтва. **Метою** даної статті є аналіз впливу правової ментальності українського соціуму вказаної доби на процес вітчизняного державотворення.

Основна частина

Однією з найбільш героїчних сторінок в українській історії стала доба козацтва. На думку О. Апанович, «українському козацтву, яке було унікальним явищем світової історії, належить найвидатніше місце в історичному розвитку України. Воно протягом кількох століть відіграло провідну роль у всіх сферах історичного буття народу, взявши на себе найважливіші завдання, що стояли перед українською нацією, будучи провідною силою в їхньому здійсненні» [1, с. 104].

Становлення психологічного типу, властивого козацтву, проходило в умовах своєрідної соціально-економічної й етнополітичної ситуації, що складалася на українських землях. Втрата власної державності в литовсько-польський період не могла не позначитися на кризі самосвідомості різних станів українського суспільства. Головним чином це стосувалося еліти, яка опинилася в положенні маргінала. Старовинні князівські й боярські роди були відсторонені від активної включеності в політичне життя литовської й польської держав. Або були змушені пристосовуватися ціною відмови від стародавніх традицій, а то й від національного коріння. Процес соціалізації в новому культурно-етнічному й релігійному середовищі давав різні варіанти й результати. XV ст. є показовим у цьому плані тим, що українське суспільство, його еліта ще не обмежувалися рамками польсько-литовської державності [2, с. 275].

Вагоме значення в правовій ментальності козацтва мав архетип свободи. Об'єктивним фактором, який формує козацьку психологію, неминучу цінність свободи, стала відсутність контролю над ситуацією на прикордонні, і тим більше у Дикому Полі, з боку центральної влади Литви й Польщі. Місцеві чиновники своїм інтересом і діями тільки стимулювали нарощування росту козацького руху у всіх його проявах. За видачу дозволу на ухороничеський промисел чиновники одержували частину здобичі, або прибутків від її реалізації. Одночасно загоном промишлявників могли використовуватися для відбиття татарських набігів, кількість яких постійно збільшувалася з другої половини XV ст. У боротьбі з татарами формувалося військово-мистецтво козацтва, що якісно доповнювало мілітарну культуру значної частини українського населення. Степові воїни й промишлявники, завжди готові до боротьби й смерті, які перебували поза контролем влади, осмислено або в «знятому» вигляді створювали культ волі як такий, що своїми похідними мав свободу героїчної романтики, політичну, соціальну й економічну свободу. Представники різних станів із цих похідних віддавали перевагу залежно від свого статусу або усвідомлено поставлених цілей.

Розуміння козаками свободи полягало в тому, що в козацькому або навіть ширше – українському менталітеті – свобода виражалася словом «воля», асоціювалася і, частіше, зливалася з нею. В XVI ст.

статус українського населення в польсько-литовській державі ставав таким, що значенневе навантаження в розумінні свободи й волі перемістилося і в сферу національно-релігійних відносин. Розмивання й поступове зникнення еліти українського суспільства через відомі усім обставини створювали передумови надбання козацтвом невласивої йому за природою функції нової еліти. А в цій якості просторово-буттєве прагнення до «волі» ставало дисфункціональним і вимагало цивільного усвідомлення свободи як змісту й мети розвитку суспільства. Безумовно, така оцінка поєднання свободи й волі може розглядатися як якийсь архетип у свідомості, якась коренева структура в козацькому менталітеті, і вона варіюється залежно від місця, часу й обставин [2, с. 276-277].

М. Попович відзначає, що архаїчне ставлення до волі як до протилежності неволі, а також як до протилежності "злій долі", було, очевидно, однаковим як на «україно-руському» Півдні, так і на «великоруському» північному заході і північному сході східного слов'янства. Воля — одне з ключових понять народного світогляду, що співвідноситься з поняттям **мир** (порів. з рос. **мир и воля, мирволить, мирбатюшка и воля-матушка** і т. п.). У фольклорних текстах і сімейних обрядах мотив волі пов'язується, насамперед, із дівчиною, з атрибутами дівочтва тощо. Як і інші прояви владного виміру людського буття, воля-свобода характеризується, насамперед, через сімейні параметри. **Воля**, яку має дівчина в рідному домі, в своїй сім'ї, **в своєму роду**, протиставляється **долі**, при цьому **гіркій долі-недолі**, в чужому домі. Застосовувавши ці поняття до спільноти «своїх», маємо волю в **миру**, а поза своїм **миром** — **гірку долю** [3, с. 243].

Свобода-«вольність» у авторів барокових творів аж до Г. Сковороди оспівується як «ліпше і зацнійше добро» (Антоній Радивіловський) і завжди протиставиться «неволі». Але це добро, що може бути здобуте лише власною кров'ю, впродовж віків набуває в Україні насамперед соціальних, а не національних характеристик.

В українських «культурних сценаріях», як і в розумінні **волі**, переважає незалежність у соціальному плані. Більше того — це незалежність від пана й панського. Пригадаємо Шевченкове: **«На вольній, бачиться, бо й сам / уже не панський, а на волі»**. Воля, в першу чергу, протистоїть кріпаччині-рабству (неволі). І як логічне продовження теми волі — «і на **своїм** веселім полі **своюю** ж таки пшеницю жнуть» [3, с. 252].

Крім архетипу свободи-волі, не можна не згадати й інший, надзвичайно важливий для українського державотворення доби козацтва, ментально-правовий архетип рівності. Зміст принципу рівності охоплювався поняттям «рівноправність», яке включало такі аспекти: однакові права українського народу з іншими народами, що населяли українські землі у складі Речі Посполитої, у тому числі відсутність дискримінації залежно від віросповідання, етнічної і станової приналежності, місця проживання та майнового становища; однакові права на заміщення державних посад у органах місцевого самоврядування;

однакові правові статуси (у межах окремих станів українського і польського міщанства, козацької старшини та рядового козацтва); рівність перед судом; однакові економічні і культурні права [4, с. 77].

На думку більшості дослідників, українська ментальність із найдавніших часів носила фемінний характер. Величезна роль у козацькому вихованні належала українській жінці – козачці. Вона внесла свою частку у грандіозний історичний процес творення українським народом матеріальних, моральних і духовних цінностей. На пошкодженій Україні жінка була рівноправною з чоловіком навіть юридично. Чоловік ішов на Січ, на війну, а жінка-родоначальниця давала лад господарству й дітям, зберігала в часи лихоліття свою сім'ю, свій рід. Для дітей у всьому вона була прикладом. Українські жінки були глибоко віруючими християнками, на моральних засадах православ'я виховували дітей. Широка освіченість жінок України вражала іноземців. Козачка-мати була на висоті розуміння інтересів України. Жінки брали участь у різних сферах життя України, виступали діячами на полі освітянському, громадському, навіть державному. У роки борні за свободу і незалежність України до козацьких лав поруч із чоловіками ставали жінки [1, с. 108]. Тобто, в українському соціумі цього періоду формується своєрідний ментально-правовий архетип «гендерної рівності» між чоловіком-воїном та жінкою-берегинею домашнього вогнища.

Загалом українська правова ментальність тієї доби наскрізь пронизана духом демократизму, свободи, рівності і братерства (в межах однієї соціальної страти, звісно). Ментальний архетип українського козака став наріжним каменем суспільної свідомості українців у подальшій боротьбі за власну державність.

Запорізька Січ вважається продовжувачкою ментально-правових та державотворчих традицій Київської Русі. Вічовий принцип, в основі якого лежить менталітет права вибору та відповідальності влади перед громадою, знайшли своє подальше втілення у політичній системі запорізького січового товариства. У військовій козацькій республіці віче трансформувалося у загальну козацьку раду і мало значно глибше демократичне спрямування... Участь у січовій раді сприймалася як громадський обов'язок. Кожен без винятку запорозький козак ставав суб'єктом політичного життя із правом «вето». Через загальну січову раду запорозьке лицарство досягало політичної і військової згуртованості та могло реалізувати рівність своїх громадянських прав [5, с. 51].

Походження й становлення Запорозької Січі своїм корінням виростає із процесу виникнення та розвитку всього українського козацтва. Створена в першій половині XVI століття запорозькими козаками (які були авангардом українського козацтва), Запорізька Січ із військового центру розвинулась у своєрідне державне утворення – козацьку християнську православну демократичну республіку. Вона мала демократичний соціально-політичний устрій, особливу військову організацію, своєрідний життєвий лад, побут і звичаї. Влада Запорізької Січі визнавалася не лише на Запоріжжі, а й усім запорізь-

ким козацтвом, яке боролось за збереження національної державності, захищало її від турецько-татарської агресії та від нападів шляхетської Польщі. Отож, козацтво було ініціатором українського державотворення [1, с. 104].

Проте Запорізька Січ була не єдиним осередком державотворення на теренах сучасної України. У результаті національно-визвольної війни (революції) 1648-1654 років виникла оригінальна козацька держава – Гетьманщина. Від самого початку національної революції і державотворення на звільнених від польської адміністрації територіях України утверджувалась республіканська форма правління, заснована на тому, що повноваження гетьмана, гетьманського уряду і козацької старшини в полках і сотнях базувались на мандаті козацтва [6, с.84].

У козацькому самоврядуванні можна виокремити момент розвинутої демократії та класичного розподілу влади на законодавчу (загальна козацька рада або Генеральна Рада), виконавчу (кошовий отаман або гетьман, січова або генеральна старшина) та судову (Генеральний суд, копні суди)[7, с. 65]. Тобто, козацька політико-правова ментальність вже допускала поділ державної влади на три гілки.

Головою держави був гетьман. Та цей інститут вже не можна розглядати як монархічний (що ми ще допускаємо стосовно давньоруського князя), оскільки відбулася еволюція правової ментальності населення Гетьманщини порівняно з ментальністю давньоруського етносу. Гетьманський автократизм більшою чи меншою мірою превалював над колективною волею Старшинської ради та Генеральної Ради при Хмельницькому, Дорошенку, Самойловичу, Мазепі, але, не зважаючи на це, у козацькій державі продовжувала існувати республіканська форма правління та її головні атрибути: колегіальність в усіх гілках державної структури, виборність від вищих до нижчих військових посад, самоврядування на місцях, публічний характер влади [5, с. 53].

Наступним же щаблем після боярської ради часів Київської Русі стала більш демократична старшинська рада. Постійні і нормальні в уяві сучасників збори старшинської ради, обов'язковість цих зборів і розгляду на них низки державних справ, визнання цього органу від інших держав – усе це свідчить про раду старшини як про установу звичаєвого права [8, с. 187]. Тобто цей державний інститут, з точки зору дослідників, у своєму розвитку також спирався на глибоке ментальне підґрунтя.

До компетенції ради входили найважливіші питання: вибори курінного отамана, писаря, осавула, судді, курінних отаманів, вона перерозподіляла земельні угіддя серед куренів, старшин і козаків. Також у ті часи існувала так звана Чорна Рада, яка була своєрідною опозицією до правлячої Ради, і участь в ній брали представники всіх станів козацтва. Але класичним проявом парламентаризму їх назвати не можна [9, с. 204]. Вважаємо, що Чорну Раду часів козацтва можна справедливо вважати ментальною правонаступницею давньоруських вічових зборів.

Важливим джерелом для вивчення козацької правової ментальності є нормативно-правові акти

тієї доби. Козацькі права і вольності, на сторожі яких починаючи з XVI століття пильно стояли січовики, були уконституційовані, головним чином, в їхніх неписаних звичаях і традиціях, що, у свою чергу, відповідали такій самій «народній конституції» русів. Концептуально ж основою розробки перших у вітчизняній історії писемних правових актів конституційного характеру, їх оборони від численних порушень, захисту законсервованих у «козацьких конституціях» менталітетних морально-етичних і правових звичаїв, стрижнем яких виявилася усезагальна соціальна рівність та «вольності, які мали предки і отці наші», стала скарбниця національної політико-правової думки у вигляді богословських та світських вчень [10, с. 58].

Найвизначнішим таким джерелом стала так звана Конституція Пилипа Орлика 1710 року. Перша українська конституція створювалася на основі узагальнення певного досвіду цивілізації щодо визнання договірного походження держави, природних прав і свобод людини, її політичних прав, «натурального права народів на самобутній розвиток і самовизначення, запроваджуючи перехід від січового військово-демократичного формату, що започаткувався на Запоріжжі, де усвідомлення потреби республіканізму і запровадження його у межах Української гетьманської держави, всієї української етнічної території [11, с. 38-39].

Статті Орликової Конституції передають і деякі інші ментальні ознаки українства, які безпосередньо пов'язані з особливостями періоду тривалої бездержавності. Зокрема, можна спостерігати вплив такої риси, яка передає невпевненість українців у власних силах. У преамбулі Конституції віднаходимо вказівку на те, що гетьман здатний при підтримці шведського короля взяти тягар влади і вирішувати те, що потребує негайного вирішення, а у ст. 2, де йдеться про гарантований договір України зі Швецією як запоруку відновлення державності України, охорони її статусу, забезпечення недоторканності її законів, привілеїв та кордонів; шведському королю надається статус постійного протектора України. Мова йде про постійний зовнішній контроль з боку Швеції, а для забезпечення внутрішнього спокою і стабільного розвитку України допускається введення автократичного правління [11, с. 41].

Даний нормативний акт виявляє і деякі інші ментально-правові вади українців. Так, серед ментальних ознак українства майже традиційно називається нестача самоорганізації. У цьому плані достатньо цікавим може бути спроба аналізу Орликової Конституції через характеристику позиції її авторів щодо сутності влади, організації державної ієрархії, зокрема верховної і місцевої ланки, їхнього співвідношення із значним розширенням правозмоги останньої. Для мінімізації негативних проявів недостатнього рівня самоорганізації українства і подолання його наслідків, по-перше, визначаються дуже важливі механізми і принципи організації центральної влади. Автори Конституції вказують на важливість відмови від застарілих уявлень про державну владу взагалі, необхідність конкретних кроків (чи програми дій) до посилення проявів такої ментальної

ознаки, як демократизм українства. Це можна відстежити у нових ідеях із запровадження загального виборчого права та обов'язкового конституювання організаційних основ місцевої і верховної влади (ст. 6, 13), реальному забезпеченню виборності усіх посад і поділу влади на три незалежні гілки – законодавчу, виконавчу і судову (ст. 6-9), зростанню значення судочинства із чітким відокремленням судової влади від усіх ланок адміністрування та забезпеченням дієвості і повної підконтрольності усіх ланок виконавчої влади (ст. 7), по значному переосмисленню сутності і основного призначення гетьманської влади, що має поступово обмежуватись створеною на доволі широкій демократичній основі представницькою владою (ст. 6) [11, с. 43-44].

Важко переоцінити значення даного правового акту, що базувався на ментальному праворозумінні українців, для вітчизняної державотворчої традиції. Очевидно, що принципів положення конституції гармонійно узгоджуються з основними державотворчими настановами, притаманними українській національній ідеї. По-перше, у ній доволі повно і конкретно висловлені та закріплені ідеї, які є свідченням народовладдя, що базувалася на представництві за посадою (генеральна старшина, полковники з кожного полку) та виборністю (обрання з кожного полку за згодою Гетьмана кількох знатних ветеранів, досвідчених і вельми заслужених мужів). Якоюсь мірою йдеться про унікальний інститут військової демократії, хоч, як зазначалось, участь у цьому процесі брали й цивільні особи – своєрідні «цивільні радники [12, с. 115].

Проте Конституція Пилипа Орлика так і не була впроваджена в дію на території Гетьманщини, а процес вітчизняного державотворення був перерваний на кілька століть. Передове праворозуміння українців, як це не дивно, певною мірою якраз і зумовило втрату їхньою державою незалежності. Автори «Нарисів з історії українського державотворення» пояснюють це тим, що лише Україна у колі наймогутніших держав Східної Європи сповідувала ідеали республіканської демократії, в той час як інші залишалися монархіями: конституційними, як Польща, чи абсолютними і самодержавними, як Росія й Туреччина. Тобто трагедію української державності слід, як ми вважаємо, розглядати ще і під кутом зору різних політичних традицій, які формують врешті-решт національний менталітет у політичному сенсі. Тоді монархії були ще сильніші від ранніх проявів демократизму [13, с. 196].

Висновки

Доба козацтва в Україні стала, напевно, найбільш плідним періодом у контексті вітчизняного державотворення в період до 1991 року. Населення Гетьманщини було історичним наступником давньоруського етносу, що, безумовно, не могло не позначитись на правовій ментальності останнього. Українські козаки успадкували від русів ментальні традиції народовладдя, що виявились не лише в інститутах козацької ради (кола), старшинської ради, виборності більшості державних органів і посад, але й у особливостях місцевого самоврядування, представленого вже не сільськими громадами (вервами), як у Київській Русі, а полками і сотнями. Остання риса

була зумовлена надзвичайною мілітаризацією тогочасного українського соціуму, постійною готовністю до відсічі зовнішній загрози.

Разом із тим, у цей період набуває своєї завершеності ментально-правовий архетип свободи-волі, який відіграватиме вирішальну роль у боротьбі за відновлення української державності в майбутньому. Він став своєрідною захисною реакцією соціуму (а, точніше, найактивнішої його частини – козаків-пасіонарів) на політичний, національний, релігійний та соціально-економічний гніт. Проте усвідомлення свободи не було однорідним у всіх верствах тогочасного суспільства. Так, свобода для української родової аристократії полягала, перш за все, у свободі власності, політичних та релігійних свободах. Козацтво ж, у першу чергу «низове», змушене було боротися за особисту свободу. Ці соціальні суперечності стали однією з причин нездатності етносу побудувати національну державу.

Список літератури

1. Апанович О. Козацтво – ментальність українського народу / О. Апанович // Сучасність. – 1995. – № 9. – С. 104-108.
2. Савчинський В.Е. Феномен свободи й «волі» як компонент мілітарної культури й менталітету українського козацтва // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К, 2007. – Випуск 10. – С. 274-283.
3. Попович, М.В. Українська національна ментальність / М.В. Попович // Проблеми теорії ментальності / М.В. Попович та ін. – К.: Наукова думка, 2006. – 406 с. – С. 232-270.
4. Худояр Л.В. Становлення принципу рівності у правовій ідеології українського козацтва XVI – у першій третині XVII століття / Л.В. Худояр // Часопис Київського університету права – 2013. – № 3. – С. 75-78.
5. Іванова Л. Проблема автократизму та парламентаризму в політичній культурі українського соціуму (XVIII ст.) / Л. Іванова // Наука і суспільство. – 2011. – № 3-4. С. 49-64.
6. Ермолаєв В. Про деякі спірні питання державотворення на Гетьманщині часів Б. Хмельницького / В. Ермолаєв // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 2. – С. 78-88.
7. Белей І. Демократичне урядування в козацькій республіці / І. Белей // Вісник державної служби України. – 2010. – № 5. – С. 64-70.
8. Патlachuk В.Н. Рада старійшин як юридична установа на Україні в XVII – XVIII ст. ст. / В.Н. Патlachuk // Південноукраїнський правничий часопис. – 2006. – № 2. – С. 185-187.
9. Максимець Б. Історія становлення інституту парламентаризму в Україні // Вісник Національної академії державного управління при президентові України. – 2009. – № 3. – С. 202. – 208.
10. Мироненко О. Духовні джерела оборони менталітетних традицій «козацьких конституцій» / О. Мироненко // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. – № 3. – С. 58-79.
11. Журбелюк Г. Орликова Конституція і вияви ментальності українства (до 300-ї річниці першої української Конституції) / Г. Журбелюк // Київська старовина. – 2009. – № 3. – С. 38-49.
12. Радько П.Г. Національні традиції державотворення в контексті Конституції Пилипа Орлика: монографія / П.Г. Радько; Інститут української історіографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2010. – 348 с.
13. Грабовський С. та ін. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставряні, Л. Шкляр. – К., Генеза, 1995. – 608 с.

А.А. Штепа

ПРАВОВАЯ МЕНТАЛЬНОСТЬ УКРАИНСКОГО ЭТНОСА ЭПОХИ КАЗАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ОТЕЧЕСТВЕННОГО ГОСУДАРСТВООБРАЗОВАНИЯ

В статье раскрываются особенности формирования правовой ментальности населения Гетманщины и ее роль в развитии казацкой державы, отслеживается ее генезис, исторические и социокультурные условия формирования.

Ключевые слова: казачество, государство, правовая ментальность, социум, гетман, правосознание, Конституция Пилипа Орлика.

O. Shtepa

LEGAL MENTALITY OF UKRAINIANS ETHNICITY OF COSSACK ERA AS A FAKTOR OF NATIONAL STATE BUILDING

In the article features of formation of legal mentality of the population Hetman and its role in the development of the Cossack state, traced its origins and historical and sociocultural conditions of formation.

Key words: Cossacks, state, legal mentality, society, Hetman, justice, Orlyk Constitution.